

УДК 81'33

А. А. Барковіч

Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт

КОРПУСНАЯ СПЕЦЫФІКА ВЕРЫФІКАЦЫІ МОЎНАЙ ДЫНАМІКІ

Істотныя змены ў лексічным складзе беларускай мовы ў канцы XX ст. абумовілі павышаную цікавасць да інавацыйных лінгвістычных інструментаў – корпусных. Недасягальны раней узровень квантытаўных даследаванняў з выкарыстаннем корпуснай метадалогіі ў кантэксте беларускай мовы валодае выключным патэнцыялам для маніторынга дынамікі мовы. Папаўненне лексікону і характар новых слоў аказваюцца абумоўленымі трыма групамі фактараў: уласна лінгвістычнымі, сацыялінгвістычнымі і псіхалінгвістычнымі. Пераважную большасць наватвораў складаюць не цалкам новыя найменні, а так званыя *патэнцыялізмы*. Корпусныя даныя – найпершая, калі не адзіная крыніца вывучэння патэнцыяльных адзінак, паколькі слоўнікавы матэрыял у гэтым выпадку адсутнічае. Корпус тэкстаў – аптымальны сродак доказу высноў пра семантычную структуру, развіццё значэння, змены ў спалучальнасці слоў.

Ключавыя словы: корпус тэкстаў, верыфікацыя, дэрывацыя, наватвор, патэнцыялізм, мадэль, прадуктыўнасць.

A. A. Barkovich

Minsk State Linguistic University

CORPUS SPECIFICICS OF LANGUAGE DYNAMICS VERIFICATION

Significant changes in the lexical composition of the Belarusian language at the end of the twentieth century condition an increasing interest in innovative linguistic tools – corpus ones. The previously inaccessible level of quantitative research using corpus-based methodology has an extraordinary potential for monitoring the language dynamics in the context of the Belarusian language. The replenishment of lexicon and the nature of new words is determined by three groups of factors: the intralinguistic, sociolinguistic, and psycholinguistic ones. The overwhelming majority of neologisms is not entirely new names, but the so-called potentialisms. Text corpus is the first, if not the only source for studying of potential units, since there is no vocabulary material in this case. Text corpus is the best mean to prove conclusions about the semantic structure, development of meaning, changes in the collocation of words.

Key words: text corpus, verification, derivation, neologism, potentialism, model, productivity.

Уводзіны. У 90-х гг. XX ст. пачаўся новы этап у развіцці беларускай мовы: у прыватнасці, у гэты час значна змяніўся лексічны склад беларускай мовы [5]. Істотныя змены ў моўным складзе выклікалі адпаведную цікавасць лінгвістаў: працы, прысвечаныя новай беларускай лексіцы, з'яўляюцца. Адным з найбольш прадуктыўных падыходаў у ахопе маштабных змен сучаснай мовы спецыялістамі прызнаецца корпусны [1]. Недасягальны раней узровень квантытаўных даследаванняў з выкарыстаннем корпуснай метадалогіі ў кантэксте беларускай мовы валодае выразнай лінгвістычнай ідэнтычнасцю.

Асноўная частка. Рэаліі развіцця лексікону беларускай мовы. Сярод праблем даследавання новай лексікі беларускай мовы, якія дапамагаюць вырашыць камп'ютарныя корпусы тэкстаў, вылучаюцца наступныя: верыфікацыя літаратурнай нормы новых намінацый, вырашэнне словаўтваральнай і словазмяняльнай варыятыўнасці (колькаснае супастаўленне, супастаўленне аўтарытэтнасці крыніц ужывання, пашыранасць наватвора ў розных стылёвых рэгістрах,

яго ўстойлівасць). Акрамя таго, магчымасці корпуса найлепшым чынам адпавядаюць задачам колькаснага аналізу прадуктыўнасці тых ці іншых дэрывацыйных сродкаў [2].

У прыватнасці, аналіз і прамога, і адваротнага корпуса новых слоў дазваляе згрупаваць наватворы па часцінах мовы і выявіць суадноснаю колькасць наватвораў у межах розных часцін мовы, а таксама найбольш прадуктыўныя мадэлі словаўтварэння ў межах кожнай часціны мовы. Даступныя корпусы тэкстаў і кантэкстаў, у якіх былі ўжыты гэтыя наватворы, у сваю чаргу, дапамагаюць верыфікаваць, дапаўняць і ілюстраваць вывады аб словаўтваральных тэндэнцыях.

Так, корпус слоў, не зафіксаваных у тлумачальных слоўніках беларускай літаратурнай мовы (прамы і адваротны), і кантэкстаў, у якіх такія словы ўжываюцца, дае магчымасць ацаніць прадуктыўнасць словаўтваральнага тыпу ці мадэлі з розных бакоў. Сярод даступных для аналізу аказваюцца такія па-сапраўднаму праблемныя для традыцыйнай метадалогіі пытанні:

– абсалютная колькасць зафіксаваных лексем, якія належаць да пэўнага словаўтваральнага тыпу;

– суадносная распаўсюджанасць кантэкстаў з кожным такім словам і са словамі таго ці іншага словаўтваральнага тыпу. Можа быць ацэнена прадуктыўнасць дэрыватаў з канкрэтнымі прэфіксамі і суфіксамі, суадносная ўжывальнасць розных каранёў у наватворах;

– прадуктыўнасць канкурэнтных словаўтваральных тыпаў на базе адной часціны мовы і інш.

Працэсы намінацыі ў той ці іншай мове – адлюстраванне спосабу вербальнага мыслення, уласцівага яе носьбітам. Нездарма ў савецкай лінгвістычнай традыцыі тэорыя намінацыі суседнічала з тэорыяй маўленчай дзейнасці – даследаваннем працэсаў генерыравання і ўспрымання маўлення. Спецыфіка спосабаў намінацыі адзінкамі мовы (ад слоў да сказаў) з’яў навакольнай рэчаіснасці выражае спецыфіку вербальнага мыслення носьбітаў той ці іншай мовы, і вывучэнне спосабаў намінацыі – прамы шлях да ўсведамлення асаблівасцей дадзенай моўнай карціны свету.

Беларуская лінгвістыка асімілявала і ўспрыняла ў спадчыну папярэднія дасягненні ў галіне тэорыі намінацыі і словаўтварэння. У яе межах працягваецца і развіваецца традыцыя стаўлення да лексікону ўвогуле і новай лексікі ў прыватнасці як да маніторынгу вербальнага засваення рэчаіснасці носьбітамі мовы. У гэтай сувязі папайненне лексікону і характар новых слоў аказваюцца абумоўленымі трыма групамі фактараў: уласна лінгвістычнымі, сацыялінгвістычнымі і псіхалінгвістычнымі.

Пад *уласна лінгвістычным фактарам* разумеюцца тыпалагічныя рысы мовы, якія ўплываюць на фарміраванне лексікону, а іменна марфалагічны тып і звязаны з ім паказчык – прыярытэтны спосаб намінацыі. Беларуская мова сінтэтычная – гэтым абумоўлены характар папайнення яе лексікону. У ёй ёсць складанні (*генерал-маёр, землякоп, сценгазета*), у тым ліку складанаскарочаныя словы (*філфак*), скарачэнні (*універсітэт* → *універ*) і абрэвіятуры (*БДУ*); выпадкі канверсіі, або марфалага-сінтаксічнага спосабу – пераходу з адной часціны мовы ў іншую (*малады*); універбацыя (*маторная лодка* → *маторка*, *мабільны тэлефон* → *мабіла*), аднак пераважны спосаб намінацыі – афіксацыя, у першую чаргу суфіксальная і прэфіксальна-суфіксальная дэрывацыя. Прадуктыўнасць тых ці іншых спосабаў намінацыі (у тым ліку і канкрэтных спосабаў марфемнай дэрывацыі) у кожнай асобна ўзятай мове аб’ектыўна ацэньваецца па даных корпуснай лінгвістыкі [7]. У прыватнасці, для сучаснай беларускай мовы такія даныя могуць быць атры-

маны на аснове пастаяннага маніторынгу беларускамоўных тэкстаў розных стыляў і жанраў, мэта якога – выяўленне слоў, не зафіксаваных у тлумачальных слоўніках.

Яшчэ адзін фактар, які абумоўлівае характар новай лексікі мовы, – *сацыялінгвістычны*. Некаторыя сацыяльныя і сацыялінгвістычныя працэсы: глабалізацыя, развіццё новых тэхналогій і ўзнікненне звязаных з імі новых рэалій, экспансія англійскай мовы – рэлевантныя для большасці сучасных соцыумаў і моў, якімі гэтыя соцыумы карыстаюцца. Спецыфіка ўплыву сацыяльных умоў на развіццё той ці іншай мовы – ва ўзаемадзеянні паміж суседнімі мовамі, а таксама паміж мовамі і моўнымі падсістэмамі ўнутры соцыуму.

Псіхалінгвістычны фактар, які абумоўлівае характар развіцця лексікону (ён, напэўна, заўсёды ідэагенны), – гэта спосаб асэнсавання свядомасцю носьбіта мовы сацыялінгвістычных умоў яе функцыянавання. Для новай лексікі беларускай мовы гэтыя ўмовы рэалізуюцца ў рознанакіраваных псіхалінгвістычных працэсах, якія ў аспекце *руска-беларускай міжмоўнай інтэрферэнцыі*, у прыватнасці, можна акрэсліць наступным чынам:

1) уплыў рускай мовы на механізмы словатворчасці;

2) адштурхванне ад рускай мовы пры стварэнні новых лексем.

1. Уплыў рускай мовы, акрамя прамых запазычанняў і калек, праяўляецца ў наступным.

1.1. Новыя словаўтваральныя варыянты ўжо існуючых у беларускай мове слоў ствараюцца па рускіх словаўтваральных мадэлях ці проста запазычваюцца з рускай мовы. Напрыклад, наватвор *браканьерстваваць* (пар. рус. *браконьерствовать*) мае аналаг у беларускай літаратурнай мове: *браканьерыць*.

1.2. Ужо існуючыя ў беларускай мове словы ці іх дэрываты набываюць новыя значэнні. Напрыклад *ухіліць* – закончанае трыванне да *хіліць* – ужываецца як ‘зжыць, ліквідаваць’, пар. рус. *устранить* з той жа семантыкай.

2. Усведамленне факта існавання дзвюх блізкіх, але розных моў на адной тэрыторыі прыводзіць да імкнення развесці іх і, адпаведна, аддаліць беларускія лексемы ад намінацыйнага фонду рускай мовы.

2.1. Гэта праяўляецца ў новых словах, якія ствараюцца з іншымі словаўтваральнымі фармантамі, чым іх адпаведнікі ў рускай мове, напрыклад, наватвор *кلیкушніцаць*, пар. рус. *кликушествовать* ← бел. *кلیкуша*, рус. *кلیкуша*.

2.2. У працэсы распадаблення могуць уцягвацца цэлыя словаўтваральныя мадэлі. Гэтым выклікана, напрыклад, актыўнасць утварэння прыметнікаў з суфіксам *-ов-* (*-ав-*, *-ев-*) у параў-

нанні з утварэннем прыметнікаў з суфіксам *-н-* (*нармалёвы / нормальны* і інш.).

Названыя рознакіраваныя тэндэнцыі прыводзяць да аднаго выніку – разбурэння нормы і росту варыятыўнасці. Гэта праяўляецца і ў дублетнасці словаўтваральных сродкаў (гл. мноства паралельных утварэнняў з суфіксамі *-ава-/-ірава-*), і ва ўзнікненні некалькіх канкурэнтных калек (пар. наватвор *ухіліць* з больш раннім *устараніць*), і проста ў лексічным і дэрывацыйным вар’іраванні (*плеткарыць / плеткаваць*), прама не звязаным з прааналізаванымі вышэй фактарамі.

Такім чынам, тры фактары вызначаюць характар новай лексікі мовы: уласна лінгвістычны, сацыялінгвістычны і псіхалінгвістычны. З іх апошні – псіхалінгвістычны – нацыянальна спецыфічны, і па гэтай прычыне найменш прадказальны. Калі ўласна лінгвістычны і сацыялінгвістычны фактары дапускаюць іх даволі шырокую рубрыкацыю і тыпалогію, ацэнку ўплыву гэтых фактараў на моўную свядомасць статыстычна рэпрэзентатыўнай сукупнасці носьбітаў той ці іншай мовы, якая праяўляецца ў маўленчай кампетэнцыі суб’ектаў і іх практыцы, то аспекты псіхалінгвістычнага фактара мэтазгодна даследаваць пераважна ў дачыненні да індывідуальна ідэнтычнага варыянта мовы, ці ідыялекта. Разам з тым, сістэмнае выкарыстанне корпусных метадык дазваляе адзначыць і прынцыпова новыя падыходы ў лінгвістычнай практыцы: гэта, у прыватнасці, мэтанакіраванае вывучэнне дынамікі мовы і сінтэз намінацыйна-дэрывацыйных абагульненняў [3].

Корпусныя абагульненні новай беларускай лексікі. Корпусны аналіз маўлення дазваляе, з аднаго боку, згрупаваць адзінкі па ідэнтычных на агульнамоўным узроўні сукупнасцях, а з іншага, выявіць найбольш прадуктыўныя мадэлі рэалізацыі мадыфікацыйнага патэнцыялу мовы. Так, у працэсе даследавання новай лексікі відавочна, што пераважную большасць наватвораў складаюць не цалкам новыя найменні, а так званыя *патэнцыялізмы*, адзінкі, якія запаўняюць пустыя клеткі словаўтваральных парадыгм і ўтвараюцца па прадуктыўных словаўтваральных мадэлях [6]. Калі мы ведаем, што ў тыповую словаўтваральную парадыгму ўваходзяць словы з тым ці іншым дэрывацыйным значэннем, то можна чакаць іх утварэння ад любога слова той ці іншай лексіка-семантычнай групы [9]. Такія рэгулярныя ўтварэнні рэдка фіксуюцца слоўнікамі менавіта па прычыне іх рэгулярнасці.

Патэнцыяльныя словы запаўняюць пустыя клеткі словаўтваральных парадыгм і ўтвараюцца па прадуктыўных словаўтваральных тыпах. Яны могуць быць утвораны ад любога слова той ці іншай лексіка-семантычнай групы, і да-

лёка не ўсе такія рэгулярныя ўтварэнні фіксуюцца слоўнікамі, ў першую чаргу з прычыны іх рэгулярнасці і «відавочнасці». А. А. Земская прыводзіць прыклады рэалізацыі ў тэкстах рускай мовы назваў маладых істот, не зафіксаваных у слоўніках [8, с. 334]. Аналагічныя прыклады з адваротнага корпуса слоў, не зафіксаваных у ТСБМ (Тлумачальны слоўнік беларускай мовы) і ТСБЛМ (Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы) [12; 11], можна прывесці і для беларускай мовы: *ваверчанё, важа-нё, груганё* (ёсць *груганянё* і *груганяння*), *драздзянё, зязюлянё, лягушанё, крацянё, нерпянё, пацучанё, пінгвінянё, рачанё* – у спіс трапіла таксама *негрыцянё*. Варыянтаў з фармантам *-ня* значна менш: *важання, ваверчання, лягушання, а таксама дзяўчання* – у значэнні ‘дзяўчына-падлетак’ (пар. літарат. *дзяўчо* і *хлупчання / хлупчанё*):

Пацешныя, як важажаны, дзве маленькія кабеціны ў шэрых шубках тэпалі побач з высозным бацькам па мокрым, раскоўзаным снезе, а час ад часу, то на змену, то разам, прасіліся на рукі (Янка Брыль. Дакор (www.knihi.com)).

Поўны корпус слоў, не зафіксаваных у тлумачальных слоўніках беларускай літаратурнай мовы, дазваляе ацаніць сённяшняю прадуктыўнасць таго ці іншага словаўтваральнага тыпу, той ці іншай словаўтваральнай мадэлі.

Напрыклад, незафіксаваныя слоўнікамі дзеясловы на *-ць* налічваюць каля 1000 адзінак, у той час як аналагічных дзеясловаў на *-ці* толькі 9 (*абжэраці, выдзеўбці, гнясці, згнесці, ніспасці, пражэраці, праскубці, прыгнасці, прытаднесці*) [5]. Усе яны – прэфіксальныя мадыфікацыі зафіксаваных слоўнікамі дзеясловаў; *гнясці* – акцэнталагічны варыянт зафіксаванага ў ТСБМ *гнесці*, а *ніспасці* ўзнік пад відавочным уплывам рускай мовы. Колькасць кантэкстаў з дзеясловамі на *-ці* таксама невялікая.

Між іншым, надвор’е, якое ўсталявалася апошнім часам у Беларусі, можа прытаднесці шмат непрыемных сюрпрызаў і спрактыкаваным кіроўцам (М. Дзябёла. «Бяспраўны» кіроўца – патэнцыйны забойца // Звязда. № 167 (26032), 05.09.2007 (www.zvyazda.minsk.by)).

Даследаваны корпусны матэрыял дазваляе таксама ацаніць суадносную прадуктыўнасць розных словаўтваральных тыпаў на базе адной часціны мовы. Напрыклад, можна параўнаць колькасць наватвораў з суфіксамі *-асць* і *-нн*. З суфіксам *-асць* зафіксавана 450 назоўнікаў, з суфіксам *-нн* – 1150 [5]. Ужывальнасць назоўнікаў, утвораных па абодвух тыпах, не вельмі адрозніваецца. Напрыклад:

Андрэй Касціцын стаў лідарам па выніковасці сярод беларусаў, якія выступаюць у рэгулярным чэмпіянаце НХЛ: на яго рахунку 2 галы і 4 перадачы (Спорт-тайм. Касціцын

дапамог «Манрэалю» // Звязда. № 217 (26082), 15.10.2007 (www.zvyazda.minsk.by)).

...ключ, – сказала пані Парсанс, імгненна губляючы адвагу. – Не ведаю. Можжа, дзеці.. Па-чуўся тупат ног і **дудзенне** на грабенчыку – у пакоі уварваліся дзеці (Джордж Оруэл. 1984 (www.knihi.com)).

Але, канешне, яна можа вар’іравацца ў розных адзінак: напрыклад, лексема **лабіраванне** сустракаецца на старонках «Беларускай палічкі» (www.knihi.com) утрая часцей, чым **дудзенне**. Безумоўна, гэта выклікана большай ужывальнасцю першай: у газеце «Звязда»: **дудзенне** не сустракаецца ўвогуле, а **лабіраванне** – часта:

*Падобна на тое, што больш магутны прарыў біяпаліва на рынкі да гэтага часу стрымлівала толькі адно – **лабіраванне** інтарэсаў буйных нафтаздабываючых кампаній* (Інфармбюро. ААТ «Гродна Азот» ставіць на паток БІЯДЫЗЕЛЬ – экалагічна чыстае, бяспечнае і параўнальна таннае паліва // Звязда. № 241 (26106), 19.12.2007 (www.zvyazda.minsk.by)).

Напрыклад, назоўнікі на **-нне** зафіксаваны ў ТСБМ і ТСБЛМ 3428 разоў, а назоўнікі з суфіксам **-асць (-осць)** – 1643 разы [10, с. 146–150, 167]. Гэта значыць, што суадносная актыўнасць адпаведных словаўтваральных мадэлей прыблізна супадае па даных літаратурных крыніц і сярод рэалізаваных патэнцыяльных дэрыватаў (першых ≈ у 2,1–2,2 разы больш).

Наяўнасць адваротнага слоўніка новых слоў дазваляе ацаніць прадуктыўнасць не толькі розных словаўтваральных тыпаў на базе адной частцы мовы, але і выявіць яе для «канкурруючых» словаўтваральных тыпаў: напрыклад, ахарактарызаваць актыўнасць утварэння прыметнікаў з суфіксам **-ов- (-ав-, -ев-, -ёв-)** у параўнанні з утварэннем прыметнікаў з суфіксам **-н-**. У 90-я гады ХХ ст. значна пашырыў сваю прадуктыўнасць суфікс **-ов- (-ав-, -ев-)**. Пад уплывам тэндэнцый распадабнення ў адносінах да лексікі, агульнай з рускай мовай, якія актыўна працягваюцца ў беларускай мове (у тым ліку ў словаўтварэнні), многія беларускія нарматыўныя прыметнікі з суфіксам **-н-**, калі яны адпавядаюць рускім прыметнікам, замяняюцца словаўтваральнымі варыянтамі – аднакаранёвымі прыметнікамі з суфіксам **-ов-(-ав-, -ев-, -ёв-)**: *авангардовы – авангардны, быццёвы – быцыйны, варыянтавы – варыянтны, маладзёвы / моладзевы – маладзёжны, нармалёвы – нармальны* і інш.

*Канешне, у пакоі, дзе жыве некалькі чалавек, рэдка бывае поўная цішыня, але пры **нармалёвых** адносінах паміж «аднапакойнікамі» час для выканання заданняў можна знайсці* (А. Ліс. Парады пачынаючым студэнтам // Звязда. № 33 (15484), 10.08.2007 (www.zvyazda.minsk.by)).

*Пры яго актыўнасці і рухавасці ён кожныя пяць хвілін паміж сваімі шматлікімі справамі паспявае залезці да маці на калені альбо хоць пацерціся аб яе бок, як гэта робяць усе дзеці ў **нармальных** сем’ях* (С. Яскевіч. Кірыл, Валя і ўсе астатнія // Звязда. № 22 (26135), 05.02.2008 (www.zvyazda.minsk.by)).

Пры дапамозе суфікса **-ав-** актыўна ўтвараюцца новыя словы: *адпачынкавы, натоўпавы, наводзінавы, справавы ‘дзелавы’; наўпроставы і інш.* Нягледзячы на пашырэнне прадуктыўнасці суфікса **-ов- (-ав-, -ев-, -ёв-)**, значная колькасць прыметнікаў працягвае ўтварацца і пры дапамозе суфікса **-н-**: *гарбатны ‘чайны’, радыйны; адрозны, заўважны, навобмацны, насамрэчны і інш.* С дапамогай суфіксаў **-н-, -оўн-** утвараюцца словаўтваральныя варыянты да нарматыўных лексем з суфіксамі **-юч-, -ават-, -лів-, -яльн- (-янальн-)**: *даміноўны – дамінуючы, мяшкоўны – мешкаваты, раздумны – раздумлівы, патэнцыйны – патэнцыяльны, эмацыйны – эмацыянальны* (параўн.: укр. *эмоцыйний, эмоціональний*):

*Пенсіянераў злачынцы высочвалі ў ашчадных касах, у аддзяленнях сувязі і ля банкаматаў: убачыўшы, што чалавек атрымаў на рукі пенсію, ці абмяняў грошы, яны тут жа станавіліся ценню сваёй **патэнцыйнай** ахвяры* (І. Грышын. «Катлета» для пенсіянераў // Звязда. № 11 (26124), 19.01.2008 (www.zvyazda.minsk.by)).

*Раб жа заўсёды **патэнцыяльны** мяцежнік. Манкурт быў адзіным выключэннем – ён не ведаў непаслушэнства* (Ч. Айтматаў. Буранны паўстанак (www.knihi.com)).

У рэестры новай лексікі прыметнікаў з суфіксам **-ов- (-ав-, -ев-, -ёв-)** некалькі соцень, сярод іх такія рэалізацыі патэнцыяльных членаў словаўтваральных ланцужкоў, як *барокавы* або *керамікавы*, відавочныя словаўтваральныя варыянты-канкурэнты аднакаранёвых прыметнікаў з суфіксам **-н-**. Прыметнікаў з суфіксам **-н-** у рэестры ў пяць разоў больш, што, безумоўна, выклікана адносна «маладой» звышпрадуктыўнасцю суфікса **-ов- (-ав-, -ев-, -ёв-)** у параўнанні са сталай ужывальнасцю суфікса **-н-**.

Корпус тэкстаў дазваляе на канкрэтным прыкладзе параўнаць ужывальнасць наватвораў тыпу *спартовы* і адпаведных літаратурных варыянтаў тыпу *спартыйны*. Напрыклад, першы з іх сустракаецца прыкладна ў 3 разы часцей, чым другі:

*І той, даволі рослы і, па ўсім відаць, дужы, **спартыйнага** складу падлетак, нейк ураз зніжкавеў. – Я пажартаваў, – залапатаў, вінавата заўсімхаўся ён* (Б. Сачанка. Тыя (www.knihi.com));

...Маня яе перапыніла: «Ды што ты такое гаворыш, як ён можа забыць пра палётны, калі ён толькі пра гэта і думае, па начах бачыць

пра гэта сны, а колькі грошай ён змарнаваў на розныя там латарэі – усё мне даводзіць, што аднойчы ён проста абавязаны выйграць, і тады ён зможа сабе купіць **спартовы самалёт**, зусім звар’яцеў стары» (М. Мацоўрак, А. Борн. Мах і Шэбестава вандруюць па свеце (www.knihi.com)).

А ў архіве «Звязды» дэрыват **спартовы** сустраўся толькі 2 разы:

*Побач з садам стаяў невялічкі двухпавярховы дамок са **спартовай** залаю.* (А. Глобус. Добрыя людзі // Звязда. № 211 (26076), 03.11.2007 (www.zvyazda.minsk.by)).

У той час як звычайная і рэгулярная нарматыўная форма **спартыўны** – ужываецца рэгулярна – каля 150 разоў. Магчыма, паступова суадносіны будуць мяняцца: гэта, ізноў жа, можна маніторыць з дапамогай корпусных методак [4].

Заклучэнне. Корпусная лінгвістыка на сённяшні дзень – самастойная навуковая галіна са сваімі традыцыямі, дасягненнямі і магчымасцямі.

Корпус тэкстаў – аптымальны спосаб доказу высноў пра семантычную структуру, развіццё значэння, змены ў спалучальнасці слоў. Яе дасягненні могуць і павінны выкарыстоўвацца не толькі як ілюстрацыйны матэрыял для ўжо праведзенага даследавання, але і як грунт і падстава для даследавання будучага. Адпаведны пастаўленым задачам даследчы корпус – сам па сабе сур’ёзны аргумент на карысць рабочай гіпотэзы і адначасова надзейны фундамент для далейшых вывадаў. Корпусныя даныя – найпершая, калі не адзіная крыніца вывучэння наватвораў, паколькі слоўнікавы матэрыял у гэтым выпадку адсутнічае. Толькі камп’ютарны корпус тэкстаў можа лічыцца дастатковай зыходнай базай даследавання новай лексікі. Створаныя корпусныя рэсурсы беларускай мовы і (у значна большай ступені) будучы нацыянальны камп’ютарны корпус тэкстаў – надзейная база для вырашэння складаных і важных праблем лінгвістычнага апісання новых рэалій развіцця беларускай мовы.

Літаратура

1. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 358 с.
2. Баркович А. А. Иерархическая метамодель деривации: специфика компьютерно-опосредованной репрезентации // Вестник Удмуртского университета. История и филология. 2017. Т. 27, вып. 2. С. 268–272.
3. Баркович А. А. Информационная лингвистика: метаописания современной коммуникации. М.: ФЛИНТА: Наука, 2017. 360 с.
4. Баркович А. А. Корпусная лингвистика: специфика современных метаописаний языка // Вестник Томского государственного университета. 2016. № 406. С. 5–13.
5. Баркович А. А. Лексічны патэнцыял беларускай мовы ў святле корпуснай лінгвістыкі. Мінск: Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы, 2012. 158 с.
6. Баркович А. А. Модель развития языковых новаций в контексте компьютерно-опосредованной коммуникации // Вестник Тихоокеанского государственного университета. 2015. № 4 (39). С. 38–43.
7. Голев Н. Д. Динамический аспект лексической мотивации. Томск: Изд-во Том. ун-та, 1989. 252 с.
8. Земская Е. А. Словообразование // Современный русский язык. М.: Высшая школа, 1989. С. 237–379.
9. Курилович Е. Деривация лексическая и деривация синтаксическая // Очерки по лингвистике. М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1962. С. 57–70.
10. Лукашанец А. А. Словаўтварэнне і граматыка. Мінск: НАН Беларусі, 2001. 251 с.
11. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы / пад рэд. М. Р. Судніка, М. Н. Крыўко. Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 2005. 784 с.
12. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / пад агульн. рэд. К. Крапівы. Мінск: Галоўн. рэд. БелСЭ, 1977–1984. 4087 с.

References

1. Baranov A. N. *Vvedenie v prikladnuyu lingvistiku* [Introduction to Applied Linguistics]. Moscow, Editorial URSS Publ., 2001. 358 p. (In Russian).
2. Barkovich A. A. Hierarchical Meta-Model of Derivation: Specificity of Computer-Mediated Representation. *Vestnik Udmurtskogo universiteta. Istoriya i filologiya* [Bulletin of Udmurt University. History & Philology], 2017, vol. 27, issue 2, pp. 268–272 (In Russian).
3. Barkovich A. A. *Informatsionnaya lingvistika: metaopisanija sovremennoj kommunikatsii* [Informational Linguistics: Meta-Descriptions of Modern Communication]. Moscow, Flinta Publ., Science Publ., 2017. 360 p.
4. Barkovich A. A. Corpus Linguistics: the Specifics of Modern Meta-Descriptions of Language. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta* [Tomsk State University Journal], 2016, no. 406, pp. 5–13 (In Russian).